

תקציר מנהלים

עמותות בתחום הרווחה בישראל: תמונת מצב

שביט מדהלה, מיכל אלמוג-בר וג'וני גל*

המחקר המלא פורסם ביולי 2018, בשיתוף פעולה בין מרכז טאוב למרכז לחקר החברה האזרחית והפילנתרופיה באוניברסיטה העברית בירושלים.

עמותות וארגונים ממלאים תפקיד מרכזי במדיניות הרווחה הישראלית. בשנת 2016 היו בישראל 43 אלף עמותות רשומות, נתון גבוה במיוחד ביחס למספר התושבים, ומתוכן כ-15 אחוזים פועלות בתחום הרווחה. למרות זאת, עד כה לא נאסף מידע על היקף הפעילות ומקורות המימון של ארגונים אלו. המחקר, שנערך בשיתוף עם המרכז לחקר החברה האזרחית והפילנתרופיה בישראל באוניברסיטה העברית, ממפה את העמותות הפועלות בתחום הרווחה בישראל.

המחקר מנתח את מאפייניהם של ארגונים שהיו פעילים בתחום הרווחה בשנים 2016–2013, ושהכנסתם השנתית עולה על חצי מיליון שקלים – בסך הכל 748 ארגונים. המחקר בוחן מאפיינים דוגמת מקורות ההכנסה של הארגונים, מספר העובדים בשכר ומספר המתנדבים בהם ואוכלוסיות היעד שלהם. הארגונים ממוינים לפי ותק, היקף הפעילות הכלכלית שלהם, פריסתם הגיאוגרפית ומאפיינים נוספים.

מאפייני הארגונים

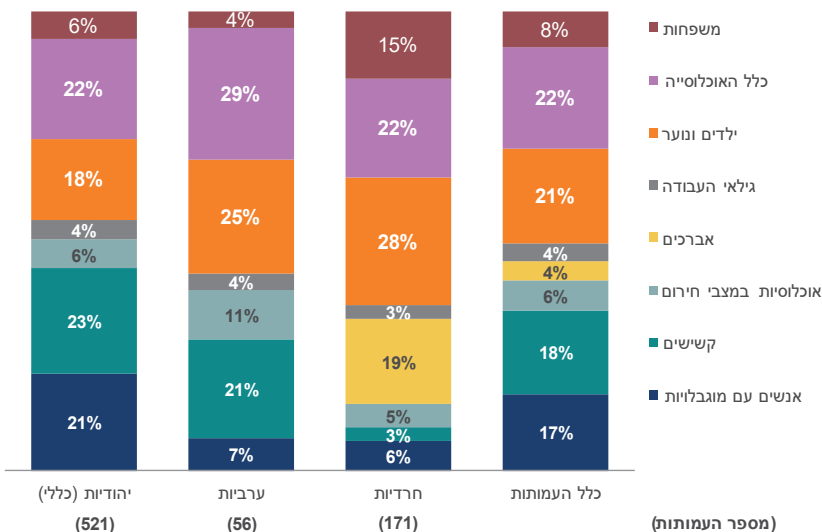
מקרב העמותות וארגוני הרווחה שנכללו במחקר, כחמישית מספקים שירותים לכלל האוכלוסייה, כחמישית מתמקדים בילדים ונוער, והאחרים משרתים אוכלוסיות יעד דוגמת אנשים עם מוגבלויות וקשישים. נוסף על כך, חלק מן הארגונים מיועדים לקבוצת אוכלוסייה מסוימת: 7 אחוזים מספקים שירותים לאוכלוסייה הערבית, ו-23 אחוזים – לאוכלוסייה החרדית.

המחקר מצא גם כי כ-20 אחוזים מהארגונים הם חדשים (פועלים פחות מ-15 שנים). חלקם של הארגונים החדשים גבוה יחסית בקרב אלו המיועדים לסייע לאוכלוסייה הערבית ולאוכלוסייה החרדית.

שביט מדהלה, חוקרת, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל; מיכל אלמוג-בר, ראש המרכז לחקר החברה האזרחית והפילנתרופיה בישראל, האוניברסיטה העברית בירושלים; ג'וני גל, האוניברסיטה העברית בירושלים, חוקר ראשי ויו"ר תוכנית מדיניות הרווחה במרכז טאוב.

כחמישית מן הארגונים הם ארציים, ופועלים לפחות בחמישה מוקדי פעילות ברחבי הארץ. בקרב הארגונים הערביים כ-20 אחוזים פועלים בפריסה ארצית, בהשוואה ל-13 אחוזים מהארגונים החרדיים.

התפלגות העמותות בתחום הרווחה לפי קבוצות אוכלוסייה ואוכלוסיית יעד עיקרית

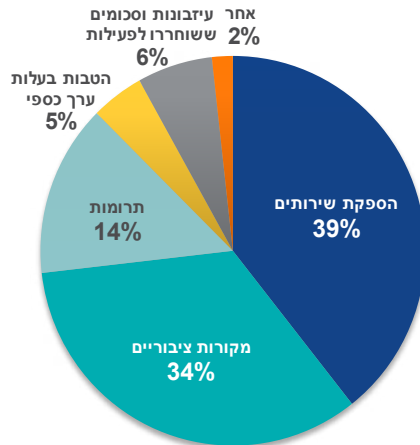
מקור: שביט מדהלה, מיכל אלמוג-בר וג'וני גל, מרכז טאוב והמרכז לחקר החברה האזרחית והפילנתרופיה נתונים: דוחות כספיים ומילוליים של העמותות

מקורות ההכנסה והמימון של הארגונים

סך ההכנסות של הארגונים והעמותות בתחום הרווחה עומד על 13.8 מיליארד שקלים בשנה. 23 אחוזים מסך ההכנסות נרשמו בקרב ארגונים שאוכלוסיית היעד שלהם היא ילדים ונוער, 22 אחוזים – בקרב ארגונים שאוכלוסיית היעד שלהם היא קשישים, ו-21 אחוזים בקרב ארגונים הפועלים למען כלל האוכלוסייה. עיקר ההכנסות מגיעות מהספקת שירותים (39 אחוזים) וממימון ציבורי (34 אחוזים). הכנסות נוספות מקורן בתרומות ועיזבונות (25 אחוזים).

בערך 2 אחוזים מהתרומות המוענקות לכלל הארגונים והעמותות מגיעות לארגונים בחברה הערבית, ואילו חלקן של התרומות המוענקות לארגונים חרדיים עומד על 30 אחוזים. רוב ההכנסות של הארגונים הוותיקים מקורן בהספקת שירותים ובמימון ציבורי, ולעומת זאת בקרב ארגונים חדשים יותר עיקר ההכנסות מקורן בתרומות.

התפלגות ההכנסות של עמותות בתחום הרווחה לפי מקור מימון

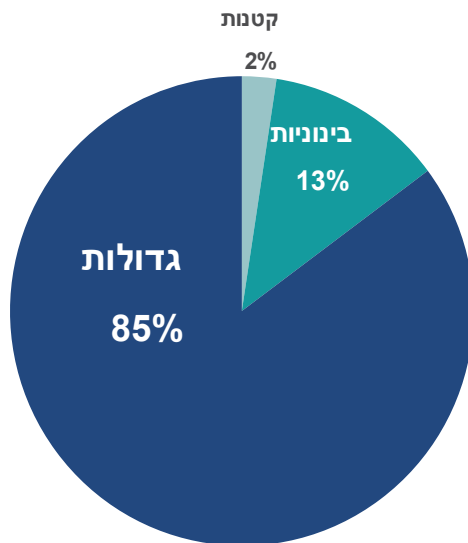

מקור: שביט מדהלה, מיכל אלמוג-בר וג'וני גל, מרכז טאוב והמרכז לחקר החברה האזרחית והפילנתרופיה נתונים: דוחות כספיים ומילוליים של העמותות

המחקר מצא כי המימון הציבורי מגיע לארגונים הגדולים באופן בלתי פרופורציונלי. חלק הארי של המימון שמקורו בממשלה (85 אחוזים) מגיע אל הארגונים הגדולים, שהכנסתם השנתית גבוהה מ-10 מיליון שקלים. בדומה לכך, כמחצית מסכום התרומות מגיעה לארגונים שהכנסותיהן מצויות בעשירון העליון של התפלגות ההכנסות (עשרת האחוזים העליונים).

כוח האדם בארגונים שהשתתפו במחקר מונה 370 אלף איש, מהם 66 אחוזים (243 אלף) מתנדבים. שיעור ניכר מהמתנדבים רשום בעמותות המתמקדות במשפחות (31 אחוזים מהמתנדבים) ובמבוגרים בגילי העבודה (17 אחוזים). לעומת זאת, בארגונים המתמקדים בקשישים חלק גדול במיוחד מהעובדים מועסקים בשכר (33 אחוזים). בבחינה לפי גודל הארגון נמצא כי כ-87 אחוזים מכוח האדם מתרכזים בארגונים הגדולים, ונראה כי בארגונים הקטנים שיעור המתנדבים (לעומת עובדים בשכר) גבוה יותר. כאחוז אחד בלבד מכוח האדם בכל הארגונים מועסק או מתנדב בארגונים מהמגזר הערבי, וכ-11 אחוזים – בארגונים מהמגזר החרדי.

התפלגות המימון הציבורי לעמותות בתחום הרווחה לפי גודל העמותות

מקור: שביט מדהלה, מיכל אלמוג-בר וג'וני גל, מרכז טאוב והמרכז לחקר החברה האזרחית והפילנתרופיה נתונים: דוחות כספיים ומילוליים של העמותות

השלכות על תחום המדיניות

מיפוי הארגונים והעמותות בתחומי הרווחה שופך אור על ההבדלים ביניהם. המחקר מוצא פערים ניכרים בין ארגונים ותיקים לחדשים, בין עמותות גדולות לקטנות, ובין ארגונים הפועלים במגזר היהודי לאלו הפועלים בחברה הערבית. למשל, הארגונים הוותיקים והגדולים ביותר מקבלים את מרב המימון, מכספי ציבור ומתרומות כאחד. יתרה מכך, המחסור בעמותות במגזר הערבי והמשאבים המוגבלים של אוכלוסייה זו מגבילים את גישתם של האזרחים הערבים לשירותים חברתיים, אף על פי שצורכי הרווחה בקרבם רבים. ממצאים אלו מצביעים על הצורך לחזק את ארגוני החברה האזרחית בקרב ערבים, כדי לא להגדיל עוד יותר את הפער החברתי הקיים כיום בין ערבים ליהודים.